

V. УКРАЇНЬСЬКА МОВА В АСПЕКТІ ПРИКЛАДНИХ ПРОБЛЕМ МОВОЗНАВСТВА

УДК 811.161.2'243'282

УКРАЇНЬСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ТРАДИЦІЯ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОСТІ

Оксана Костів

*Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра української мови імені професора Івана Ковалика
вул. Університетська, 1, кімн. 234, 79000, Львів, Україна
тел.: 032 239 47 17
ел. пошта: oksana.kostiv@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1878-2675>*

Курс “Українська діалектологія” у закладах вищої освіти України традиційно є складником освітньої програми для студентів спеціальностей 035.01 “Філологія. Українська мова та література” та 014.01 “Середня освіта. Українська мова та література”. Викладання діалектології у вищій школі для різних спеціальностей потребує комплексного поєднання сучасних і традиційних методів і прийомів. Цим вимогам відповідає новітній підручник “Українська діалектологія” (2023) авторів Наталії Глібчук та Оксани Костів, у якому поміщено передусім активні посилання (у вигляді QR-кодів) на відео, що представляють мовлення діалектоносіїв конкретного регіону. Окрім безпосереднього ознайомлення з мовними особливостями окремого українського діалекту відповідно до теми лекції (семінару), студенти мають можливість переглянути інші записи з цього ж або різних регіонів України, представлені на YouTube-каналі Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій. У підручнику також детально проаналізовано сучасний стан діалектології, подано термінну базу, класифікацію українських говорів, виділено основні риси говорів. Окремий розділ – діалектологічні дослідження на кафедрі української мови ЛНУ ім. І. Франка.

Візуалізація може допомогти досягти всебічного розуміння діалектного матеріалу та розвинути здатність розрізняти та аналізувати діалектні особливості на всіх рівнях структури мови. Відеоматеріали опрацьовують, рецензують та готують до використання науковці Лабораторії діалектологічних та ономастичних досліджень, що діє з 2023 р. на філологічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка. Лабораторію створено з метою комплексного вивчення діалектів української мови з урахуванням сучасних можливостей автоматизованої роботи з текстовим матеріалом та оцифрування діалектного матеріалу. Вона також має на меті координацію діалектологічних досліджень у регіоні та всій Україні.

Ключові слова: діалектологія, викладання, інтерактивність, діалектний архів, підручник.

DOI:

Постановка проблеми. Будь-яка жива мова у всьому її діалектному розмаїтті, в органічному поєднанні літературних (нормативних, кодифікованих) та розмовних елементів – це динамічна система, невід’ємна ознака суспільного буття людини, незнищений носій історичної та культурної спадщини поколінь, основа ідентичності кожної особи зокрема й народу загалом. Вивчення діалектів, викладання діалектології в закладах вищої освіти допомагає зберігати й розвивати українську мову та культуру, формувати в молодого покоління усвідомлене ставлення до того, що водночас є свідченням тотожності мови й багатства форм її функціонування.

Збільшення уваги до діалектних різновидів сучасної української мови зумовлене змінами, які відбулися в суспільній свідомості: від ставлення до діалекту як до колорит-

ного, але застарілого та приреченого на занепад мовного явища до усвідомлення того, що національні говори – це джерела збагачення української літературної мови. Важливим стимулом до розширення діалектологічних студій, запровадження нових освітніх програм, збільшення кількості годин на вивчення діалектології в середніх школах та в закладах вищої освіти стало прийняття в 2019 році Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. У цьому законі в статті третій зазначено серед завдань – захист державного статусу української мови, підтримка української мови через сприяння популяризації діалектів і говірок української мови та їх збереженню [9]. І хоч особливості функціонування національної мови на різних територіях її поширення, варіативність реалізації її базових рис на всіх рівнях, виділення мовних просторових конструкцій та їхніх меж віддавна перебувало в полі зору дослідників, саме в цьому законі вперше в історії української мови на законодавчому рівні закріплено статус її діалектних форм. Останніми роками стали популярними дослідження ділінгвізму [1 : 20; 4 : 46], який полягає в досконалому володінні літературною формою мови та поєднує знання особливостей свого діалекту й уміння вправно переходити на місцеву говірку у спілкуванні з її носіями. Володіння діалектом національної мови серед іншого стає ознакою культурної освіченої людини, а тому в процесі викладання української мови в закладах вищої освіти вивчення діалектології займає одне з провідних місць.

Мета статті – проаналізувати поєднання традиційних та інноваційних методів у викладанні курсу “Українська діалектологія” для студентів спеціальностей 035.01 “Філологія. Українська мова та література” та 014.01 “Середня освіта. Українська мова та література”.

Актуальність дослідження. Викладання діалектології у вищій школі потребує в сучасних реаліях комплексного поєднання новітніх та традиційних методів і прийомів, які з одного боку, дозволяють розширювати можливості студента щодо сприйняття й опрацювання діалектного матеріалу, а з іншого – забезпечать викладачеві вільний доступ до залучення цього матеріалу, зокрема відеозаписів автентичного мовлення мешканців різних регіонів, у навчальний процес. Загалом інноватика у процесі навчання – це передусім запровадження інтерактивних методів, які передбачають взаємодію, взаємонавчання викладача і студента, адже такий процес формує у студентів фахові професійні компетентності.

Виклад основного матеріалу. Курс “Українська діалектологія” у закладах вищої освіти України традиційно є складником освітньої програми для студентів спеціальностей 035.01 “Філологія. Українська мова та література” та 014.01 “Середня освіта. Українська мова та література”. Цикл лекцій з української діалектології розкриває сутність навчальної дисципліни, предмет та об’єкт її вивчення, а також систему термінів української діалектології як галузі мовознавства і її зв’язок з іншими науками. Навчання базується на узагальнених теоретичних відомостях та найновіших результатах досліджень у діалектологічній науці. Завдання курсу – сформувати у студентів чітке розуміння діалектного членування української мови; окреслити фонетичні, граматичні, лексичні особливості наріч і говорів української мови, сформувати в майбутніх фахівців уміння й навички усвідомленої роботи з діалектним матеріалом та в середовищі діалектоносіїв.

Діалектологічні студії сприяють виробленню креативності у студентів і формуванню навичок проведення власних наукових досліджень, що є важливою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя-словесника. Викладачі української мови працюють в умовах говіркового оточення, тому знати особливості говору, його ареал та історію дослідження – одне з основних завдань фахівця. Опанування курсу “Українська діалектологія” забезпечує для студентів уміння вільно орієнтуватися на

лінгвістичній карті, оволодіння методикою збору діалектного матеріалу та аналізу діалектних текстів. Студенти вчать ся виокремлювати фонетичні, морфологічні, лексичні особливості говорів української мови, оволодівають методикою запису діалектних матеріалів та їх відтворення за допомогою фонетичної транскрипції, а також набувають уміння аналізувати та інтерпретувати карти Атласу української мови, а також створювати власні діалектні карти та картосхеми. Курс з української діалектології у вищій школі обов'язково включає й основні відомості з лінгвогеографії, адже усвідомлення просторового існування діалектних явищ якраз спричинило виникнення цієї науки. Взаємодію діалектології та лінгвогеографії студенти унаочнюють під час вивчення явищ змішаності чи перехідності у відповідних міждіалектних зонах, розглядаючи конкретні діалектні факти, відображені на географічній карті.

Курс “Українська діалектологія” має загальнотеоретичні й практичні цілі. Практичні цілі курсу вбачаємо у формуванні в студентів умінь визначати основні ознаки українських діалектів, аналізувати співвідношення літературного та діалектного компонента в тексті; аналізувати діалектні тексти на основі фонетичних, морфологічних, синтаксичних і лексичних ознак; оперувати основними термінами діалектології (*говір, говірка, наріччя, діалектне явище, діалектна риса*); оперувати основними термінами лінгвістичної географії (*ареал, ізоглоса, ядро, периферія, зона вібрації, зона змішаності, зона перехідності*); визначати спільне й відмінне між діалектологією та лінгвогеографією; окреслювати концепцію створення, будову та зміст тритомного Атласу української мови; аналізувати вміщені в ньому фонетичні, морфологічні, синтаксичні й лексичні карти; визначати, на території якого наріччя й говору зроблено записи; здійснювати порівняльну характеристику наріч і діалектів української мови на базі вивчених фонетичних, морфологічних, синтаксичних і лексичних особливостей кожного з них; правильно транскрибувати діалектні тексти з аудіозаписів; класифікувати українські діалекти за різними ознаками, аналізувати говори української мови, виділяти їх ареали, виокремлювати фонетичні, морфологічні, синтаксичні й лексичні особливості; користуватися діалектологічними атласами та діалектними словниками.

У процесі викладу теоретичного й практичного матеріалу з української діалектології виникає низка проблемних моментів, пов'язаних зі структуруванням курсу. Це стосується передусім організації лекційного матеріалу. Програмовий матеріал із діалектології можна подавати двома способами. Лектор або характеризує наріччя, говори на всіх структурних рівнях мови (“від говору до риси”), або подає фонетичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні й лексичні риси та їх репрезентацію в наріччях та говорах української мови (“від риси до говору”) [10 : 258].

Викладання курсу діалектології на основі характеристики рис у наріччях та говорах може спричинити певні труднощі у сприйнятті з боку студентів. Аналіз фонетичних, морфологічних, синтаксичних і лексичних рис усіх говорів супроводжується значною кількістю прикладів, що ілюструють теоретичний матеріал. Таке подання інформації передбачає, що студенти вже здатні точно “прив'язати” рису до території, тобто ґрунтується на ґрунтовному знанні діалектологічної карти. Звичайно, використання сучасних засобів, зокрема електронних презентацій, полегшує сприйняття й дає можливість зосереджуватися не лише на статичних елементах, а й на тих, що можуть зазнавати змін (паралелізми, гіперізми, архаїзми). Вважаємо, що вільне оперування назвами наріч та говорів української мови і знання їхньої точної локалізації є наслідком, а не передумовою навчання.

Ще однією з проблем, які виникають під час викладання курсу “Українська діалек-

тологія”, є відсутність підручників, у яких науковий матеріал подано з урахуванням новітніх підходів. Традиційно у вишівських курсах з української діалектології використовують підручники за редакцією Федота Жилка [7; 8] (саме Ф. Жилко уклав карту українських говорів (1955), підготував програму й перший підручник (1955) з української діалектології для філологічних спеціальностей), Йосипа Дзензелівського [6] (у підручнику подано досить ґрунтовний аналіз теоретичних питань, проте у викладі окремих складових помітно заідеологізованість), Степана Бевзенка [2] (автор подає фонетичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні й лексичні риси та їх презентацію в наріччях та говорах української мови; тобто матеріал викладено за принципом “від риси до говору”), Івана Матвіяса [11]. Остання із названих праць написана після видання перших двох томів фундаментального дослідження українського діалектного простору – Атласу української мови, тому її зміст, а також карта говорів І. Матвіяса найбільш повно відображають особливості українського діалектного мовлення, а риси суміжних говорів подано в порівнянні між собою різних виявів того ж мовного явища: наприклад, голосний звук на місці давнього *o* в закритому складі: *віз, тік, поріг, лій, він, у кінці, радість, хлопців, тій, молодій* – у гуцульському говорі та *вуз, туж, поруг, луй, вун, у купці, радусть, хлопцов, туй, молодуй* – у закарпатському говорі. Автор з’являє вияви того ж мовного явища в суміжних говорах по лінії розмежування, акцентуючи увагу на відмінностях у його проявах. Така форма презентації кожного з говорів стала можливою тільки після опублікування карт Атласу української мови.

Натомість численні посібники з діалектології, які містять і короткий виклад теоретичних питань, і практичні завдання, часто мають локальний характер. На нашу думку, характеристику говорів не можна обмежувати лише констатацією діалектних рис, а варто зосереджувати більшу увагу на зонах перехідності, змішаності та вібрацій. Характеризуючи діалектні риси потрібно акцентувати на основних складниках просторових діалектних конструкцій: ядрі (території найбільшої локалізації діалектної риси) та периферії (місці поступового занепаду діалектної риси, реалізації її лише в окремих позиціях). За такого підходу діалектні вияви перестануть сприйматися як статичне явище, буде можливість унаочнити динамічні процеси, що відбуваються по всій території поширення української мови, стане очевидним зв’язок діалектології та лінгвістичної географії.

У 2023 році у львівському видавництві “Піраміда” вийшов новітній підручник викладачів катедри української мови ім. професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка Наталії Глібчук та Оксани Костів “Українська діалектологія” [3]. Рецензенти наукового видання – Гриценко Павло, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України та Ястремська Тетяна, доктор філологічних наук, заступник директора Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

У процесі укладання підручника автори орієнтувалися насамперед на фундаментальні видання Ф. Жилка, С. Бевзенка та І. Матвіяса. Матеріал підручника традиційно подає основні відомості про українську діалектологію як науку, територіальні й соціальні діалекти, зв’язок діалектології з іншими науковими дисциплінами, поняття про методи наукового дослідження говорів. Одним із важливих аспектів видання є розкриття сучасного термінного апарату (*зона вібрацій, зона інтерференції, ідіолект, ядро, периферія, редуковані говірки, ділінгвізм*), а також погляди авторів на роль діалектного мовлення.

Особливу увагу звернено на взаємодію літературної мови та діалектної, адже, як відомо, вплив літературної мови на діалектне мовлення, звичайно, постійний. Діалектні явища під впливом літературної мови зазнають змін, трансформуються, переходять час-

то в інші форми. Проте теза про нівеляцію діалектів, на нашу думку, дещо гіпертрофована. Як справедливо зазначив П. Гриценко, “у просторі кожної національної мови відношення діалектів до інших форм існування мови, зокрема, до літературного стандарту, соціосубстандартів, як і стан збереження діалектів, є індивідуальними, як неповторними є мовні, культурні та соціополітичні чинники. Це стосується й українських мовних реалій. Українські діалекти кінця XX – на початку XXI ст., зазнаючи відчутних змін структури, ареальних характеристик окремих явищ і континууму в цілому, зберігають у соціумі загальну позитивну оцінку як мовного феномену. Водночас серед лінгвістів поглиблюється розуміння евристичної цінності діалектної мови як важливого й часто єдиного джерела різноманітних свідчень про мову, її сучасний стан і минуле [5 : 4].

Звичайно, вплив літературної мови і, відповідно, варіативність як наслідок цього впливу – факт незаперечний, проте теза про майбутню цілковиту нівеляцію діалектів сьогодні вже втратила свою актуальність. У процесі взаємодії з літературною формою національної мови діалектне мовлення може подекуди модифікуватися, але не зникати. Правильніше говорити про білінгвізм (ділінгвізм) носіїв літературної і діалектної мови: залежно від комунікативної ситуації мовець обирає відповідний мовний варіант, часто природним явищем є перемикання кодів спілкування. Володіння українською літературною нормою – першорядне завдання для студента-філолога, проте не можна ігнорувати того факту, що саме завдяки діалектному мовленню сформувалася та й існує українська літературна мова. Тому філологи, викладаючи українську мову, повинні усвідомлювати важливість діалектної мови й виховувати повагу до українських говорів в учнів.

У підручнику з метою унаочнення подано також карти говорів Костя Михальчука, Івана Зілинського, Всеволода Ганцова, Федота Жилка, Івана Матвіяса, а також погляди українських учених на проблеми класифікації українських діалектів. Загалом питання щодо класифікації українських діалектів вимагає ґрунтовного аналізу, історичних коментарів, орієнтації на візуальне сприйняття матеріалу. Тому подання у формі презентації карт говорів сприятиме глибшому засвоєнню матеріалу, а орієнтація на класифікацію українських говорів у концепції К. Михальчука стане наочною ілюстрацією для студентів політики лінгвоциду. Адже, саме карту 1871 р. можна вважати ілюстрацією територіальних втрат, що їх зазнали українці впродовж XX ст. і, на жаль, XXI ст.

Теоретичний матеріал, запропонований у підручнику “Українська діалектологія”, репрезентує південно-західне, північне, південно-східне наріччя й говори окремо. Так студенти цілісно вивчатимуть конкретні діалекти (їхні ареали, історію формування та дослідження, фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси). Це сприятиме ґрунтовному засвоєнню української діалектології, а також дасть змогу виокремлювати (чи аналізувати) риси говорів на всіх структурних рівнях мови. У результаті на завершення курсу студенти зможуть фахово опрацьовувати комплексні карти з третього тому АУМ, на яких відображено декілька взаємозв’язаних між собою діалектних явищ або їх елементів і які не лише презентують діалектний матеріал, а й дають можливість простежити його на всій території України та виокремити найбільш важливі діалектні відмінності між регіонами. У такий спосіб курс розвиває у студентів здатність до абстрактного мислення, удосконалює навички аналізу та синтезу і сприяє формуванню спеціальної фахової компетентності – здатності до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів. Зазначений підхід до викладу теоретичного матеріалу автори апробували протягом багатьох років роботи зі студентами-україністами в умовах очного й дистанційного навчання та переконалися в його ефективності.

Намагання викласти матеріал по-новому зумовив подання не лише ареалів, історії формування та дослідження рис усіх структурних рівнів говорів, а й посилання на відеозаписи (у вигляді QR-кодів, міток, що містять інформацію про об'єкти, до яких вони прив'язані), які репрезентують мовлення діалектоносіїв. Відповідні відеозаписи – це матеріали студентських діалектологічних практик на філологічному факультеті ЛНУ ім. І. Франка, з яких сформовано діалектологічний архів і представлено на YouTube каналі Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій [13]. **На лекційних і практичних заняттях з курсу “Українська діалектологія”** викладач має можливість продемонструвати відеозаписи з різних регіонів України. Така візуалізація дає змогу студентам не лише слухати автентичне мовлення, а й спостерігати за рисами обличчя мовця, рухом його лицевих м'язів, роботою інших складових мовленнєвого апарату. Окрім того, викладачі, які читають курс українська діалектологія в інших закладах вищої освіти, мають змогу також продемонструвати відеофайли, адже весь цифровий контент YouTube каналу Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка є у вільному доступі.

Візуалізація сприяє ґрунтовнішому засвоєнню діалектного матеріалу, полегшує формування умінь виокремлювати (та аналізувати) риси говорів на всіх структурних рівнях мови. Відеоматеріали опрацьовують, рецензують, готують до використання науковці Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій (<http://labs.lnu.edu.ua/dialect-onomastics>), яка з 2023 року функціонує у Львівському національному університеті імені Івана Франка і створена для забезпечення комплексного дослідження діалектів української мови з урахуванням сучасних можливостей автоматизованої роботи з текстовим матеріалом, цифровізації діалектного матеріалу, а також із метою координації діалектологічних досліджень у регіоні та по всій Україні.

Одним із завдань Лабораторії є введення в науковий обіг український діалектний матеріал, а також мікротопоніми, зібрані й зафіксовані у фоно- та/або відеозаписах з усієї території України впродовж 2011–2024 рр. Протягом тривалого часу студенти філологічного факультету зібрали унікальний діалектний матеріал, який репрезентує риси різних ареалів поширення говірок української мови. Це передусім більше 1000 аудіозаписів, відеозаписи та мікротопоніми. Цифрові технології дають можливість зробити репрезентований на заняттях із діалектології запис діалектного мовлення більш якісно, опрацювати найтонші нюанси вимови, морфотактики, побудови фрази, інтонування. Залучення великих масивів оцифрованого матеріалу дає можливість детально зафіксувати відтінки лексичних значень діалектизмів навіть у межах одного регіону, звернути увагу на конотації (індивідуальні чи колективні) у межах населеного пункту, проілюструвати їх уживанням в тексті та в майбутньому збільшити кількість регіональних діалектних словників, які можуть презентувати ідіолект однієї говірки.

Текстоцентризм сучасних українських діалектологічних досліджень зумовлює особливу увагу до аналізу мовних одиниць різних рівнів у діалектному тексті, тому на практичних заняттях із курсу “Українська діалектологія” найбільш вартісним, на нашу думку, є аналіз діалектних текстів, тобто виокремлення в них фонетичних, морфологічних, лексичних і синтаксичних діалектних рис. Добрі результати дає робота з діалектними текстами (відео- та аудіо-), що передбачає виконання низки взаємопов'язаних завдань: навчальних (поглибити й розширити знання з української діалектології); наукових (сформувати навички науково-дослідної роботи у процесі збирання й вивчення українського діалектного мовлення); прагматичних (зібрати науково достовірні діа-

лектні матеріали для формування діалектологічного архіву кафедри української мови імені професора Івана Ковалика). Ґрунтовна комплексна характеристика особливостей діалектного мовлення носіїв різних говорів формує повнішу картину діалектного ландшафту, сприяє практичному застосуванню набутих знань [10, с. 260].

Сучасні виклики (пандемія, повномасштабна війна) вимагає більшого використання дистанційних форм та методів навчання діалектології. Широкі можливості використання цифрових ресурсів дає система електронного навчання Moodle – модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища, яке є вільно поширюваною системою управління навчальним контентом. Система електронного навчання дозволяє забезпечувати викладання навчальних курсів, отримувати інформацію та спілкуватися викладачам і студентам між собою незалежно від часу та місця знаходження, тобто створювати віртуальне навчальне середовище та керувати ним. Електронний навчальний курс з української діалектології [12] для студентів спеціальностей 035.01 “Філологія. Українська мова та література” та 014.01 “Середня освіта. Українська мова та література” містить теоретичні відомості, гіперпосилання на відповідні діалектологічні та лінгвогеографічні джерела, глосарій, форум користувачів, різномітні практичні завдання та тести для підсумкового контролю, анкету для студентського оцінювання. Система електронного навчання Moodle дає змогу подати теоретичний матеріал, завдання для практичних занять, індивідуальні проекти (запис відеоконтенту діалектного мовлення) та створити тестову базу з питань різної складності (тести множинного вибору, тести на відповідність, визначення пропущених слів, перетягування маркерів, завдання відкритої форми (есе). Тестові завдання відкритої форми (есе) особливо доцільні під час аналізу діалектних текстів, адже саме такі завдання найбільш наочно розкривають рівень сформованості діалектологічної компетентності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, поєднання традиційних та інноваційних методів у навчанні є найбільш ефективним. Досвід роботи в студентській аудиторії, керівництво студентськими науковими проектами, залучення студентів до участі в дослідженнях діалектного простору в межах Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій, дозволяють зробити висновок, що найкращі результати можна отримати, застосовуючи комплекс традиційних та інноваційних методів, залежно від конкретної поставленої мети роботи. Новітні можливості, які відкриваються в результаті залучення до навчальної роботи досягнень технічного прогресу, скорочують шлях від первинного збору матеріалу до презентації його в навчальній аудиторії, а також сприяють креативності в самостійній роботі студентів, виробленню навичок до проведення власних наукових досліджень і керівництва пошуковою роботою, що є важливою складовою ґрунтовної професійної підготовки майбутнього викладача мовознавчих дисциплін.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія : навчальний посібник з регіональної діалектології для студентів спеціальності “Українська мова та література”. Луцьк : Волинський національний університет ім. Лесі Українки. 2012. 129 с.
2. Бевзенко С. Українська діалектологія. Київ : “Вища школа”, 1980. 247 с.
3. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів : ЛА “Піраміда”, 2023. 572 с.
4. Гримашевич Г. Сучасна діалектологічна термінологія : *Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції “Проблеми комплексного підходу до вивчення терміно-*

гічної лексики у спеціалізованому вищому навчальному закладі (термінологічне словотворення)”. Дніпропетровськ. 2013. Вип. 1. С. 46–50.

5. Гриценко П. Мова у просторі: від картографування до ареалогії. Київ : КММ, 2017. 438 с.

6. Дзєндзелівський Й. Конспект лекцій з курсу “Українська діалектологія”. Ч. I. Фонетика. Ужгород, 1965. 98 с.

7. Жилко Ф. Нариси з діалектології української мови : посібник для факультетів мови й літератури педагогічних інститутів. Київ : Рад. шк., 1955. 314 с.

8. Жилко Ф. Нариси з діалектології української мови. Київ : Рад. шк., 1966. 285 с.

9. Закон України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (доступ 2.04.2024).

10. Костів О. Проблемні питання викладання діалектології у вищій школі. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів. 2017. Вип. 13. С. 257–263.

11. Матвіяс І. Українська мова та її говори. Київ : Наукова думка, 1990. 168 с.

12. Українська діалектологія. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://e-learning.lnu.edu.ua/course/view.php?id=5689>

13. YouTube-канал Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.youtube.com/channel/UCK8b1-nPhKX67HlPBj3gHgQ> (доступ 10.04.2024).

References

1. Arkushyn H. L. Zakhidnopoliska dialektolohiia : navch. posib. z rehion. dialektolohii dlia student. spets. “Ukrainska mova ta literaturara”. Lutsk : Volynskiy natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky. 2012. 129 s.

2. Bevzenko S. Ukrainska dialektolohiia. Kyiv : “Vyshcha shkola”, 1980. 247 s.

3. Hlibchuk N., Kostiv, O. Ukrainska dialektolohiia. Lviv : LA “Piramida”. 572 s.

4. Hrymashevych H. Suchasna dialektolohichna terminolohiia : *Materialy Mizhvuzivskoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Problemy kompleksnoho pidkhodu do vyvchennia terminolohichnoi leksyky u spetsializovanomu vyshchomu navchalnomu zakladi (terminolohichne slovotvorennia)”*. Dnipropetrovsk, 2013. Vyp. 1. S. 46–50.

5. Hrytsenko P. Mova u prostori: vid kartohrafuvannia do arealohii. Kyiv : KMM, 2017. 438 s.

6. Dzєndzelivskiy Y. Konspekt lektsii z kursu “Ukrainska dialektolohiia”. Ch. I. Fonetyka. Uzhhorod, 1965. 98 s.

7. Zhylko F. Narisy z dialektolohii ukrainskoi movy : posib. dlia f-tiv movy y lit. ped. instytutiv. Kyiv : Rad. shk., 1955. 314 s.

8. Zhylko F. Narisy z dialektolohii ukrainskoi movy. Kyiv : Rad. shk., 1966. 285 s.

9. Zakon Ukrainy “Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi”. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (dostup 2.04.2024).

10. Kostiv O. Problemni pytannia vykladannia dialektolohii u vyshchii shkoli. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*. Lviv. 2017. Vyp. 13. S. 257–263.

11. Matviias I. Ukrainska mova ta yii hovory. Kyiv : Naukova dumka, 1990. 168 s.

12. Ukrainska dialektolohiia. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://e-learning.lnu.edu.ua/course/view.php?id=5689>

13. YouTube-kanal Laboratorii dialektolohichnykh ta onomastychnykh studii. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://www.youtube.com/channel/UCK8b1-nPhKX67HlPBj3gHgQ> (dostup 10.04.2024).

UKRAINIAN DIALECTOLOGY IN HIGHER EDUCATION: TRADITIONS AS A BASIS FOR INNOVATION

Oksana Kostiv

*Ivan Franko National University of Lviv,
Ivan Kovalyk department of Ukrainian language,
1 Universitetska St., room 234, 79000, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 47 17
e-mail: oksana.kostiv@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1878-2675>*

The teaching of dialectology in higher education requires a complex combination of modern and traditional methods and techniques which, on the one hand, enhance students' ability to perceive and process dialect material and, on the other hand, provide teachers with free access to this material, including video recordings of authentic speech from different regions, in the educational process. These requirements are met by the newest textbook *Ukrainian Dialectology* (2023) by Nataliya Hlibchuk and Oksana Kostiv, in which the authors present the material in a new way, providing active links (in the form of QR codes) to videos representing the speech of dialect speakers. Alongside the direct acquaintance with the linguistic peculiarities of a particular Ukrainian dialect in accordance with the topic of the lecture (seminar), students have the opportunity to watch other recordings from the same or different regions of Ukraine, presented on the YouTube channel of the Laboratory of Dialectological and Onomastic Studies (<https://www.youtube.com/channel/UCK8b1-nPhKX67HIPBJ3gHgQ>).

The visualisation can aid in achieving a comprehensive understanding of dialect material and developing the ability to distinguish and analyse dialect features at all levels of the language's structure. The video materials are processed, reviewed, and prepared for use by researchers at the Laboratory of Dialectological and Onomastic Studies (<http://labs.lnu.edu.ua/dialect-onomastics/>), which has been operating at Ivan Franko National University of Lviv since 2023. The laboratory was created to provide a comprehensive study of Ukrainian language dialects, taking into account modern possibilities of automated work with textual material and digitalisation of dialect material. It also aims to coordinate dialectological research in the region and throughout Ukraine.

Key words: dialectology, teaching methods, interactivity, dialect archive, textbook.

*Стаття надійшла до редакції 24.04.2024
доопрацьована 29.04.2024
прийнята до друку 05.05.2024*